

Glemselen og ignoransen er vår største fiende

Taler
Ine Eriksen Søreide

Dato
9 april 2015

Sted
Oscarsborg Festning

Omstendigheter
Bekransing av monumentet over oberst Birger Eriksen

1 Kjære veteraner, kjære alle sammen.

Om kvelden den 7. juni 1940 la den britiske krysseren HMS Devonshire fra kai i Tromsø med kurs for England. Om bord var Hans Majestet Kong Haakon VII
5 og kronprins Olav, sammen med over 400 passasjer, deriblant norske regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter. Bak seg hadde de en høydramatisk flukt gjennom dalstrøk og over fjell.

«Landet var splittet, riket var tapt, men kongstanken var hel», skriver Tor
10 Bomann-Larsen i sin kongebiografi. Den forble hel og intakt takket være alle de nordmenn som kjempet mot den tyske overmakten i disse dystre vårdagene i 1940.

Den 9. april 1940 led Norge store tap. Et av de aller største, uansett tid og sted,
15 inntraff i Narvik. Nærmere 300 mennesker omkom da panserskipene «Eidsvold» og «Norge» ble torpedert og senket. Også andre kystbyer våknet denne morgenen til kanondrønn, kamphandlinger og falne nordmenn.

Det første offeret ble kapteinen om bord på bevoktningsfartøyet Pol III rett før
20 midnatt 8. april. Leif Welding Olsen ble skutt og drept i det han skulle gå over i livbåten. Skuddvekslingen i Ytre Oslofjord gikk heldigvis ikke upåaktet hen. Oppsynsskipet Farm kunne melde om skuddene ved Færder og varselet nådde blant annet Oscarsborg og oberst Birger Eriksen.

25 Natt til 9. april ble mannen fra Moskenes kommune i Lofoten, stilt overfor sin største prøve. Oberst Birger Eriksen fikk en skjebne lagt i sine hender som var mye større enn det som er vanlig for et enkelt menneske. Det handlet ikke bare

om ham eller Oscarsborg festning. I hendene til oberst Eriksen lå
30 kongefamiliens og en hel nasjons videre skjebne.

Vi kan bare forestille oss hva som gikk gjennom hodet på Birger Eriksen i det han så sine soldater, klargjøre kanoner og torpedobatterier. De fleste av dem var unge, utrente rekrutter som gjorde sitt ytterste med bare halve mannskapet
35 mobilisert. Bedre stilt var det ikke med materiellet som skulle hindre fiendtlige skip fritt leide inn Oslofjorden. Noen mente den gangen festningen og de nesten femti år gamle kanonene, var mer som et museum å regne enn et fort rustet til å forsvare landet.

40 Oslofjorden lå pakket inn i yr og tåke. Fyrlyktene var blitt slukket. Senere ble også strømmen kuttet i Oslo. Norge og hovedstaden befant seg mer enn i en forstand i et mørke.

Gjennom grålysningen gled en fremmed makt med et av de nyeste og mest
45 moderne krigsfartøy som fantes på denne tiden helt i front. Blücher og dens mannskap brøt sjøen i visshet om at den var slagkraftig, men også vel vitende om at den hadde fått minimal tid med opptrening noe som gjorde den sårbar i militær strid og ved havari. Om bord var nærmere 2400 mann, med planverk og utstyr for å besette viktige mål og knutepunkter i Oslo.

50 Det ble Birger Eriksen og hans underordnede lodd å fatte sitt livs viktigste beslutning. Skulle han følge regelboken og skyte varselsskudd før han ladet om til skarpt? Var skuddene ute i fjorden å betrakte som varselsskudd? Skulle han vente på svar fra Oslo eller handle på eget initiativ? Ville han kunne leve med
55 beslutningen om å trekke Norge inn i en krig for første gang på 126 år? Svaret han ga tydeliggjorde valgets voldsomme dimensjoner: «Enten blir jeg stilt for krigsrett, eller så blir jeg krigshelt. Fyr!».

Kl 0421 beordret oberst Eriksen ild. Kanonene Aron og Moses rystet Blücher.
60 Umiddelbart fulgte artilleriet på land opp med flere granater. Kort tid etter fulgte nådestøtet fra torpedobatteriet. De tyske angrepsplanene var med ett skutt i senk. Erobringen av Norges hovedstad ble utsatt.

En time etter at Blücher nådde bunnen av Drøbaksundet, forlot et tog
65 Østbanestasjonen. Fra spor åtte, i den bakerste av syv vogner, satt kongehus og statsmakt, med kurs nordover. Langt fra i sikkerhet, men med et livsviktig

forsprang. Flukten som skulle ende med evakueringen med HMS Devonshire fra Tromsø 7. juni, var i gang.

70

Den 9. april 1940 vil alltid huskes for alle de nordmenn som sto på vakt og risikerte sitt liv for konge og fedreland. Oscarsborg finner sitt motstykke på fastlandet i steder som Midtskogen og Hagevollen nord for Dovre.

75 Folk fra sør kjempet i nord, og nordlendinger, slik som Birger Eriksen, gjorde en avgjørende innsats sørpå. Norge var i krig. Onkelen til tidligere statsminister Kåre Willoch var blant dem som havnet i kamp nordpå. Han var sjef på panserskipet Eidsvold og falt i kamp samtidig med at Blücher ble senket.

80 Kåre Willoch har et sted minnet oss om noe vesentlig: «Vær på vakt mot den lokkende lettsindigheten og kortsyntheten, som kan føre til at vår tid bruker opp goder som våre etterkommere kan komme til å trenge bedre enn oss». Han har rett. Det er i dag vi bygger grunnmuren for det samfunnet våre barn og barnebarn skal vokse opp i.

85

For den 9. april 1940 vil også huskes for et Norge der grunnmuren var utilstrekkelig bygget, et Norge som var uforberedt, som ikke hadde evnet i tide å ta innover seg de sikkerhetspolitiske endringene rundt seg. Derfor står 9. april som en formaning til oss alle om at det ikke er nok å ønske seg en bedre fremtid, og det er heller ikke nok å snakke om den. Vi må aktivt jobbe for å fatte valg som kan stå seg dersom ufred igjen skulle true landet.

90

De fleste av oss har ikke kjent på kroppen hva det vil si å være i krig. Desto viktigere er det at vi lykkes med å holde minnene levende. Glemselen og
95 ignoransen er vår største fiende. For et Norge preget av velstand og overflod, er det kanskje viktigere enn noensinne at vi tar innover oss at fred og frihet ikke er en selvfølge.

I dag er det 75 år siden oberst Birger Eriksen fattet sitt livs beslutning. Og i dag
100 er det 75 år siden flere hundre nordmenn falt på sin post. Fortellingen om 9. april rommer sorg og avmaktsfølelse. Og krystallklare glimt av personlig initiativ og heltmodig innsats. På en dag som denne hedrer vi og minnes dem alle.

Takk for oppmerksomheten.

105

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

1940, 2. verdenskrig, Minnetale

110

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/glemselen-og-ignoransen-er-var-storste-fiende>

115

120

125

130

135

140